

Kritieke melkprijs door verdwijnen van

Nu al zorgt de overspannen mestmarkt voor hoofdbreken op menig melkveebedrijf. De kosten voor mestafvoer lopen komende jaren nog verder op als gevolg van het aflopen van derogatie. Extensiveren is, zeker op korte termijn, geen oplossing. Zonder ingreep van de overheid dreigt er veel geld uit de sector te verdwijnen.

TEKST JAAP VAN DER KNAAP

‘De komende drie tot vijf jaar worden taaie jaren voor de melkveehouderij. Maar ik verwacht voor de bedrijven die daarna overblijven wel een mooie toekomst.’ Het is een harde en duidelijke boodschap waarmee Geert Veenstra, relatiemanager bij accountantskantoor Alfa, het gesprek over derogatie start. De aanleiding voor zijn uitspraak vormen de kostprijsberekeningen die hij maakte van de kritieke melkprijs voor de komende jaren. In die berekeningen (zie tabel 1 op pagina 9) neemt het stapsgewijs wegvallen van derogatie een belang-

rijke plaats in. Als er in 2026 voor de Nederlandse melkveehouderij een einde komt aan derogatie, mag er grofweg nog 42 kubieke meter mest per hectare worden uitgereden. Dat is ongeveer 20 kuub minder dan in 2023, wat betekent dat het gros van de melkveehouders mest zal moeten afvoeren. ‘Voor veel bedrijven is dat een verhoging van de kostprijs met twee tot vier cent per kilogram melk’, legt Veenstra uit. ‘Het besef dat je mest moet afvoeren is één, nog belangrijker is momenteel of je iemand vindt die de mest ook daadwerkelijk komt ophalen’, zegt Veenstra over de huidige overspannen mestmarkt.

Gerealiseerde en verwachte **kosten van mestafvoer***

* Op een gemiddeld bedrijf met 129 koeien (bron: Alfa)

naar 53 cent derogatie

In zijn voorbeeldberekening hanteert hij een prijs van 20 euro per kubieke meter mest. Maar Veenstra weet ook dat er al 30 euro wordt betaald.

Sanering is echt begonnen

Veenstra maakte berekeningen van de kritieke opbrengstprijzen, de melkprijs die noodzakelijk is om alle kosten op een melkveebedrijf te kunnen betalen. Hij rekende met een rentepercentage van 4,5 procent en een inflatie van de kosten van 5 procent. Bij een prijs van 20 euro per kubieke meter mest kwamen de mestafvoerkosten voor een gemiddeld bedrijf met 129 koeien uit op ruim 38.000 euro. De berekening resulteerde in een kritieke melkprijs van 52,9 cent. 'Ik schrok wel van het uiteindelijke resultaat en heb een aantal mensen mee laten kijken of ik wel goed zat. Maar het klopt echt: zonder derogatie en mede door de gestegen kosten voor mestafzet, rente en overige kosten bedraagt de kritieke melkprijs 53 cent per kilo.'

Die 53 cent is de gemiddelde kritieke melkprijs. Dat betekent dat de top 25 procent van de bij Alfa aangesloten bedrijven die beter presteren, op een kostprijs van 47,5 cent zitten. Maar ook dat is te hoog bij de huidige melkprijs. 'Belangrijker nog is het gegeven dat er dus ook een grote groep veehouders is bij wie de kritieke

melkprijs nog hoger ligt', aldus Veenstra. 'Dat zijn bedrijven waar het de komende jaren echt spannend gaat worden. De opstapeling van regelgeving, de melkprijs die de gestegen kosten niet meer dekt en dan nu de merkbare gevolgen van het aflopen van derogatie. De sanering van de sector is nu echt begonnen.'

Stil in de zaal

Ook in het project Koeien & Kansen zijn de economische gevolgen van het wegvallen van derogatie verkend. Van twee deelnemende bedrijven die in 2023 geen gebruik meer maakten van derogatie, daalde het inkomen met respectievelijk 29.000 en 37.000 euro als ze alle extra afgevoerde mineralen met kunstmest compenseren. Dat zijn flinke bedragen, stelt Aart Evers, onderzoeker economie melkvee bij Wageningen Livestock Research, die de berekeningen maakte.

'Tijdens de presentatie van de cijfers aan alle deelnemers werd het wel even stil in de zaal. De cijfers maakten indruk en dan hebben wij nog gerekend met een mestafzetprijs van minder dan 20 euro per kubieke meter', aldus Evers. De onderzoeker constateerde dat een van de twee boeren besloot om het bouwplan te wijzigen, ten koste van het aandeel grasland. 'Er is meer mais gezaaid, waardoor de ruwvoeropbrengst steeg en

2025
€ 30.000

2026
€ 38.300

de bemestingskosten daalden. Europa wil graag dat het areaal grasland behouden blijft, maar het neven-effect van het einde van de derogatie kan juist zijn dat er meer akkerbouwgewassen als mais geteeld gaan worden.'

Een kostprijsverhogend effect was dat er niet alleen meer mest moest worden afgevoerd, maar ook meer kunstmest werd aangevoerd. 'Door de afvoer van mest verlies je ook fosfaat en kali', maakte Evers op uit de cijfers. 'Om de bemesting op peil te houden zul je die via kunstmest moeten aanvoeren.' Mest afvoeren betekent overigens ook minder loonwerkkosten voor mest uitrijden, maar ook die lagere kosten konden niet voorkomen dat het inkomen uiteindelijk fors daalde op de beide Koeien & Kansen-bedrijven.

Extensiveren is geen oplossing

Marijn Dekkers, sectormanager melkvee bij Rabobank, merkt de toenemende onrust over de financiële gevolgen van het aflopen van derogatie. 'We zagen afgelopen jaar al de eerste ondernemers in de problemen komen, doordat de melkprijs van de zuivelfabriek de kritieke melkprijs naderde. Vervangingsinvesteringen worden uitgesteld en er wordt scherper naar de kosten gekeken. En daar komen vanaf dit jaar de kosten voor extra mestafvoer nog bij.'

De vraag voor veel ondernemers is nu dan ook of ze iets kunnen doen om de kritieke kostprijs te verlagen. Minder koeien bijvoorbeeld, zodat er minder mest hoeft te worden afgevoerd. Of extensiveren door meer land te pachten of te kopen. Veenstra is resoluut. 'Extensiveren is nu geen oplossing. Minder koeien betekent weliswaar minder mest, maar ook minder melkgeld, terwijl de vaste kosten gelijk blijven. In plaats van een verdunningseffect als je meer koeien gaat melken, zorg je voor een verdikkings-effect van de kosten per kilogram melk.' Veenstra rekende uit dat een krimp van het voorbeeldbedrijf van 129 koeien naar een evenwicht van mestproductie en plaatsingsruimte resulteert in een kritieke kostprijs van 68,3 cent. 'Extensiveren kost geld. Er zijn maar weinig scenario's denkbaar waarbij het uit kan om grond aan te kopen.'

Toch kloppen nog dagelijks melkveehouders bij Rabobank aan met een financieringsvraag voor het aankopen van grond. 'Op korte termijn kan het in-

derdaad niet uit om die 5 hectare grond van de buurman te kopen', stelt Dekkers. 'Die vijf ton die je dan voor 5 hectare moet investeren, kan juist de komende jaren zwaar vallen. Maar grond kopen heeft nooit uitgekund en toch zien we voor een extensievere bedrijfsvoering wel toekomst voor de lange termijn. Het is daarom erg bedrijfsspecifiek of het verstandig is om die investering in grond wel of niet te doen.' Het is volgens Dekkers niet verstandig de laatste euro leencapaciteit in te zetten voor een paar hectare grond die in de exploitatie verwaarloosbaar is. 'Het vergt daarom een heel goede financiële uitgangspositie om op dit moment grond te kopen. Daarnaast zijn er ook mogelijkheden om te extensiveren door te pachten. Dit zorgt op dit moment eigenlijk altijd voor lagere lasten dan kopen.'

Meer melk per koe

Om het verlies van melkcompost te compenseren bij een krimpscenario is een (fors) hogere melkproductie per melkkoe een optie. Ook dat rekende Veenstra door. 'Als je vijf of tien van je minst productieve koeien afvoert, scheelt dat in mestafzetkosten. Door de ruimte die ontstaat in je stal, zie je soms dat de overgebleven koeien makkelijker meer melk geven', weet Veenstra. 'Maar van 9000 kilo naar 12.000 kilo per koe om dezelfde hoeveelheid melk uit de stal te halen, dat is een enorme stap en vraagt veel vakmanschap.'

Extensiveren door extra land te bemachtigen betekent vaak ook dat er meer ruwvoer beschikbaar is. 'Als bedrijven minder intensief worden, zie je vaak dat er minder bemest wordt, waardoor de ruwvoerkwaliteit daalt. Een mindere kwaliteit helpt niet om van dat ruwvoer vervolgens hard te willen melken.' Een beter alternatief is dan volgens Veenstra om op een deel van het areaal akkerbouwgewassen te telen als de grondsoort geschikt is, of te kijken of er percelen in aanmerking komen voor extensief beheer met premies. 'Zorg dat die extra hectares op een andere manier renderen en benut de hectares die voor het melkvee overblijven door er kwalitatief goed ruwvoer te winnen. Zo zorg je voor een beter rendement.'

Deelnemers van Koeien & Kansen zien samenwerken met een akkerbouwer als een mogelijke oplossing om de mestafvoerkosten te laten dalen. 'Dat is niet

Sjon de Leeuw: 'Rekenmodel geeft inzicht in gevolgen van derogatie per melkveebedrijf'

'Er zijn bedrijven die afgelopen jaren mest konden aanvoeren, maar de komende jaren dezelfde hoeveelheid moeten afvoeren. Deze boeren moeten wel even slikken als ze de daarbij behorende kosten zien in ons rekenmodel.'

Sjon de Leeuw, bedrijfsadviseur melkveehouderij bij PPP-Agro, maakte samen met collega's een rekenmodel die de gevolgen van

de afbouw van derogatie op bedrijfsniveau inzichtelijk maakt. 'Eind vorig jaar waren boeren er nog niet echt mee bezig. Met de rekentool wilden we boeren bewust maken van wat er gebeurt als je bepaalde maatregelen neemt.'

De Leeuw noemt maatregelen als het verlagen van het ureum, minder jongvee aanhouden en land aankopen of pachten. 'Elke twee

punten ureum lager scheelt een kuub mest per koe per jaar', legt hij uit. De gegevens voor het rekenmodel komen uit de Kringloop-Wijzer en samen met een adviseur worden de resultaten doorgenomen. 'In sommige drijfmest zit geen 4 kilo stikstof, maar 3 kilo. Dat scheelt 33 procent afvoer', geeft De Leeuw als voorbeeld aan. 'Als je inzicht hebt in je cijfers, kun je bewuste keuzes maken.'

	gemiddeld 2022-2023	prognose 2024 (derogatiestap 230 N)	prognose 2025 (derogatiestap 200 kg N)	prognose 2026 (derogatiestap 170 kg N)
melk geleverd aan de fabriek (kg)	1.187.000	1.195.000	1.195.000	1.195.000
aantal melkkoeien	129	129	129	129
aantal stuks jongvee	67	67	67	67
grond (ha)	67	67	67	67
mestproductie (m ³)	4.743	4.743	4.743	4.743
plaatsingruimte (m ³)	3.802	3.663	3.245	2.826
mestafvoer (m ³)	941	1.080	1.498	1.917
kosten totale mestafvoer (euro)	18.800	21.600	30.000	38.300
kosten mestafvoer 100 kg melk	1,58	1,81	2,51	3,21
kosten in euro's per 100 kg melk				
kosten melkvee	3,4	3,2	3,4	3,4
aankoop voer	17,4	15,3	14,5	14,0
eigen voerkosten	7,9	8,0	8,6	9,3
loonwerk voeren	0,1	0,1	0,1	0,1
mestafzet	0,5	1,8	2,5	3,2
niet-toerekenbare variabele kosten	8,6	9,0	9,5	9,6
betaalde arbeid	1,0	1,0	1,1	1,1
uitgaven procesniveau totaal (a)	38,3	38,3	39,6	40,7
pacht/huur en lease	2,2	2,0	2,2	2,2
financiële baten en lasten	3,2	6,1	5,8	5,5
privé	4,6	3,8	4,0	4,1
reguliere aflossingen	5,8	5,8	6,1	6,2
vervanginvesteringen	1,6	1,8	1,8	1,9
uitgaven kapitaal en privé totaal (b)	17,3	19,4	19,8	19,8
uitgaven bedrijfsniveau (a+b = c)	55,7	57,8	59,4	60,6
overige opbrengsten	3,5	3,5	3,7	3,8
omzet, aanwas en opfok	3,7	3,7	3,9	4,0
ontvangsten totaal, excl. melk (d)	7,2	7,2	7,6	7,7
kritieke melkprijs (c-d)	48,4	50,6	51,9	52,9

Tabel 1 – Kostprijsberekening kritieke melkprijs (bron: Alfa)

voor iedereen weggelegd, maar het uitruilen van mest en voer biedt wel kansen', aldus Evers. Dekkers sluit daar zich daar graag bij aan. 'Ook akkerbouwers moeten extensiveren. Een bouwplan van een op drie volstaat niet meer en dus is voor hen samenwerken met melkveebedrijven waardevol. Meer hectares onder je bedrijf betekent niet dat je zelf al dat land moet bezitten. We zien samenwerking als een goed alternatief, waar twee bedrijven rendement van kunnen halen.'

Ingrijpen door de overheid

Toch stelt Dekkers dat het niet mogelijk is om de gevolgen van het einde van derogatie te verlichten zonder hulp van de overheid. 'Minder koeien gaat helpen om de mestmarkt weer in balans te krijgen, maar ook om duurzaamheidsdoelen te halen en ruimte te scheppen voor de blijvers. Maar afgelopen jaren is gebleken dat bij ongewijzigd beleid de melkproductie van bedrijven die stopten, opgepakt is door bedrijven die zijn gebleven.'

Dekkers noemt extra afkomen van de fosfaatrechten bij verkoop of uitbreiden van de LBV-plus-opkoopregeling waarbij ook dierproductierechten uit de markt worden gehaald, als mogelijke oplossingen.

'Als de overheid niet ingrijpt, gaat er komende jaren veel geld uit de melkveesector naar mestintermediairs en de akkerbouwers. Dat geld kunnen melkveehouders niet investeren in verdere verduurzaming van de melkveehouderij. Dat is een scenario dat we eigenlijk niet moeten willen.'

Veenstra sluit graag positief af. 'Als er over een paar jaar weer een balans is gevonden in de mestmarkt en er door een lagere nationale melkproductie een goede melkprijs is, dan is er echt wel weer een mooie toekomst voor de melkveesector.'

Samenvatting

- Doordat derogatie afloopt en de kosten stijgen, gaat de kritieke melkprijs naar 53 cent in 2026.
- Extensiveren is geen oplossing om de kritische kostprijs te laten dalen.
- Extra land aankopen is, zeker op korte termijn, te duur.
- Zonder overheidshulp verdwijnt er veel geld vanuit de melkveesector naar mestintermediairs en akkerbouwers.